

GESCHIEDENIS, BEELD & VERBEELDING

NUMMER 4 | 2017

Stichting **IVMV**
INSTITUUT voor
MAATSCHAPPELIJKE
verbeelding

INHOUDSOPGAVE
nummer 4 | 2017

GESCHIEDENIS, BEELD & VERBEELDING
IVMV online magazine

INTRO

1. Heidi de Mare en Wilbert Schreurs, 'Maalstroom van de geschiedenis. Inleiding op GESCHIEDENIS, BEELD & VERBEELDING'.

COLUMN

2. Joost Pollmann, 'Het vlot van de Lampedusa. Over de handzame verpakking van een crisis'. Met een beeldbijdrage waaruit blijkt dat *Het vlot van de Medusa* als icoon voor de vluchtelingenproblematiek wordt ingezet.
3. Heidi de Mare, ['CARNATY, of de moeilijkheid van vleeskleur'](#).
4. Geerten Boogaard, 'Gelijk een vader in zijn huisgezin. Constitutionele interpretatie van oranje familieplaatjes'.

BESPIEGELING

5. Gabriël van den Brink, 'Groeten uit Portugal. De vroege opkomst van de morele *verbeelding*'.
6. Thomas van den Brink, 'The cartographic conception of a fiction? The problematic interpretation of old planning maps as historical sources'.

ESSAY

7. Merlijn Schoonenboom, 'Venus voor het volk. Waarom lang vergeten 19^e-eeuwse schilders weer bij de hedendaagse cultuur passen'.
8. Gabriël van den Brink en Heidi de Mare, 'Maatschappelijke verbeelding. Bouwstenen voor een historisch-analytische benadering'.

9. Gabriël van den Brink en Heidi de Mare, 'HIGH NOON. Exemplum in termen van ons theoretisch kader'.
10. Heidi de Mare, 'Melk, tabak en alcohol. Verschuivingen in de maatschappelijke verbeelding van gezondheid en ziekte in NL'.

REVIEW

11. Heidi de Mare, 'Tussen verledenverbeelding en ekphrasis. Twee cultuurhistorici over beeld en verbeelding'. Dubbelbespreking, P. Rietbergen (2015), *Clio's stiefzusters. Verledenverbeeldingen voorbij de geschiedwetenschap* en D. Rijser (2016), *Een telkens nieuwe Oudheid. Of: Hoe Tiberius in New Jersey belandde*.
12. Leo van Bergen, 'Op je gezondheid. Boekbespreking'. René Kahn (2016), *Op je gezondheid? Over de effecten van alcohol*.
13. Tonie van Marle, 'Terug naar de Grootte Oorlog. Boekbespreking'. Nanette Norris (ed.) (2015), *Great War Modernism. Artistic Response in the Context of War, 1914-1918*.

DOSSIER

GESCHIEDENIS, BEELD & VERBEELDING

een greep uit onze publicaties:

- Gabriël van den Brink (1990), 'Een andere pijp. Inleiding', bij G.J.M. van den Brink en W.Th.M. Frijhoff (red.), *De wevers en Vincent van Gogh*, Waanders uitgevers: 7-21 (pdf).
- Gabriël van de Brink (1994), 'Geschiedschrijving als geestelijke oefening. De Certeau en mijn ervaringen met historisch onderzoek' (pdf).
- Heidi de Mare (1997), '[De verbeelding onder vuur](#)'. Het realisme-debat der Nederlandse kunsthistorici', in: *Theoretische Geschiedenis*, vol. 24, no. 2: 113-137.
- Heidi de Mare (1999), '[Gedisciplineerd kijken. Van kunstgeschiedenis naar historisch formalisme](#)', in: *Kunstlicht*, Jubileumnummer, De toekomst van kunstgeschiedenis, vol. 20, no. 3-4: 14-20.
- Heidi de Mare (2000), '[Het huis, de Natuur en het vroegmoderne architectonisch kennissysteem van Simon Stevin](#)', in: J. De Jong et al. (eds.), *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek*, deel 51: 34-59.
- Heidi de Mare (2003a), '[Hoofdstuk 1: Bronnen en methodologie](#)', in: idem, *Het huis en de regels van het denken. Een cultuurhistorisch onderzoek naar het werk van Simon Stevin, Jacob Cats en Pieter de Hooch* (cum laude dissertatie): 21-116.
- Heidi de Mare (2003b), '[Hoofdstuk 5. Samenshikking, reflectie en speculatie](#)', in: idem, *Het huis en de regels van het denken* (cum laude dissertatie): 591-706.
- Connie Veugen (2004), '[Here be the dragons](#)'. Voorgeschiedenis en ontstaan van adventure games', in: *Tijdschrift voor Mediageschiedenis*, themanummer [Games & Geschiedenis](#), vol. 7, no. 2: 77-99.
- Heidi de Mare (2005), '[Welsprekende waarschijnlijkheden](#)'. Het misplaatste moralisme in het Nederlandse documentairedebat naar aanleiding van FORD TRANSIT (2002)', in *E-view*: 1-82.
- Leo van Bergen (2006), '[Holocaust is geen mening](#)', *de Volkskrant*, 4 oktober.

- Heidi de Mare (2007a), '[Vroegmoderne verwantschap in woord en beeld. Het gebruik van Cats, De Hooch en Van Hoogstraten als historisch bronmateriaal](#)', in: P. Stokvis (red.), *Geschiedenis van het persoonlijk leven. Bronnen en benaderingen*. Amsterdam SUN/ Boom/OU: 299-345.
- Heidi de Mare (2007b), '[Johannes Vermeer: migratie van een icoon](#)', in: J. Van Eijnatten et al. (red.), *Heiligen of helden. Opstellen voor Willem Frijhoff*, Amsterdam Bert Bakker: 198-214. **Translation:** '[Johannes Vermeer: migration of an icon](#)'.
- Wilbert Schreurs (2008), 'Huisje, boompje, beestje. Hoe denken reclamemakers zelf over hun "genderstereotiepe" reclame? Zouden ze het een volgende keer anders doen?', in: *Adformatie* 41, 9 oktober: 46-49 ([pdf](#)).
- Olaf Tans (2009), 'De fictie van de constitutie. Over de maatschappelijke functie van ontwerp-denken', in: *Recht der Werkelijkheid*, vol. 30, no. 1: 12-26 ([pdf](#)).
- Heidi de Mare (2009), '[Ars sine scientia nihil est. De kunst van interdisciplinair onderzoek](#)', in: *Kunstlicht*, Jubileumnummer Kunstgeschiedenis & Interdisciplinariteit, vol. 30, no. 3-4: 90-99. **Translation:** [Ars Sine Scientia Nihil Est. The Art of Interdisciplinary Research](#)'.
- Leo van Bergen (2009), '[Medische Polemologie en Ideologie: drijfveren en oogkleppen](#)', *Nederlands Militair Geneeskundig Tijdschrift*, September: 173-179.
- Leo van Bergen (2010a), '[De geschiedenis herhaalt zich \(niet\)](#). Een gedachtegang over pandemiebestrijding, wetenschappelijke waarheid en maatschappelijke beeldvorming', *Nederlands Militair Geneeskundig Tijdschrift*, no. 63 (september): 145-148.
- Leo van Bergen (2010b), '[Vrije mening is schot uit de heup](#)', *de Volkskrant*, 26 oktober.
- Leo van Bergen, Heidi de Mare and Frans J. Meijman (2010), '[From Goya to Afghanistan](#). An essay on the ratio and ethics of medical war pictures', in: *Medicine, Conflict & Survival*, vol. 26, no. 2: 124-144.
- Gawie Keyser en Heidi de Mare (2010), '[De lakmoesproef van de moderne beschaving. Goed en Kwaad in virusfilms](#)', in: A. Oderwald et al. (red.), *Besmet* (Literatuur & geneeskunde, De Tijdstroom Utrecht): 99-108.
- Leo van Bergen (2011), '[De snelle opkomst en gestage ondergang van het vak medische geschiedenis aan de Vrije Universiteit](#)'.
- Heidi de Mare (2012), '[Vindplaats van het huiselijk leven. Het kamergezicht in de Hollandse Gouden eeuw](#)', in: *Historisch Tijdschrift Holland*, no. 3: 110-118.
- Heidi de Mare (2013), '[Hoe de historische verbeelding maatschappelijk vorm krijgt](#)'. Bespreking M. Kleppe (2013), *Canonieke icoonfoto's. De rol van (pers)foto's in de Nederlandse geschiedschrijving*, in: *Tijdschrift voor Mediageschiedenis*, Jrg. 16, no. 2: 77-80.
- Connie Veugen (2014), '[Using Games to Mediate History](#)', in: L. Egberts and K. Bosma (eds.), *Companion to European Heritage Revivals*: 97-111.
- Heidi de Mare (2014), '[Beeldopvattingen in Nederland. Een kleine genealogie van het Europese beeldbegrip](#)' [kader 1], in: *IVMV online magazine 2014* | 2 [HET BEELD VAN MOSLIMS IN NL](#).

- Heidi de Mare (2015a), '[Waar is de verbeelding gebleven?](#)', in: M. van Hulst & Th. Jansen (red.) (2015), *Onder de motorkap van de modernisering. Essays voor Gabriël van den Brink*: 183-191.CHECK
- Heidi de Mare (2015b), '[Nadenken over het beeld](#)'. Bespreking Joan B. Vert (2014), *De kunst van het afbeelden. Een overzicht van de visuele taal*, in: *Tijdschrift voor Mediageschiedenis*.
- Heidi de Mare (2016), Book review [H. Bredekamp et al. \(eds.\) \(2015\), *The Technical Image. A History of Styles in Scientific Imagery*](#), in: *Journal of Design History*, vol. 29, no. 1: 93-95.
- Heidi de Mare en Sterre Sprenger van *De Correspondent* (2016), Een gedachtewisseling ([pdf](#)).
- Heidi de Mare (2017), 'Gezelschapsspel of monsterverbond? Herkomst en rol van het romantisch-moderne kunstbegrip', dubbelbespreking A. Heumakers (2015), *De esthetische revolutie. Hoe Verlichting en Romantiek de Kunst uitvonden* en P.J. Steenhuis en R. Gude (2015), *Door het beeld, door het woord* (2015) in: [Tijdschrift voor Mediageschiedenis](#), no. 1.

THE CARTOGRAPHIC CONCEPTION OF A FICTION?

Without maps it is difficult to comprehend complex geographical situations. At the same time, maps are cultural expressions, which means they distort the phenomena they visualize. Therefore, maps from the past are difficult witnesses of how geographical conditions were imagined.

The problematic interpretation of old planning maps as historical sources

[Thomas van den Brink](#) (MA) | THOM - *Telling History with Original Maps*

This general difficulty becomes even more problematic in the field of spatial planning in which maps are used to propose spatial interventions. These kinds of maps are a complex mixture of 'reality', 'knowledge' and 'imagination'. This can be illustrated with the help of one of the first maps made by the Dutch engineer B.P.G. van Diggelen in 1849 as part of his plan to dam and drain the *Zuiderzee*. As will become apparent, it is especially the dividing line between 'fact' and 'fiction' that becomes problematic from a historical perspective.

Figure 1 – A cut out of the map made by engineer B.P.G. van Diggelen in 1849.

First of all, regarding the geographical situation, maps are a **selection** and thus **simplification** of reality.¹ If this selection is based on a scientific method the map can be seen as the epistemological rendering of reality. Second, the interventions also represent a form of **knowledge**; whether technical, administrative, legal or social. Often, the visual representation of these interventions includes specific conventions and rules for depicting elements and in that way, informs the reader about their status. For instance, dotted lines are often used for proposed construction works. Third, a map is also the product of the creator's own **imagination**.

Analytically, these dimensions can be separated. However, to operationalize them, in the sense that they can be used for the interpretation of planning maps as historical sources, is quite problematic. This is due to the fact that these dimensions blend when put together on one map. This can be illustrated by zooming in on specific elements of the map of Van Diggelen (**figure 2**).

¹ The basis for selection obviously depends on several things, but that is not the main issue for this contribution.

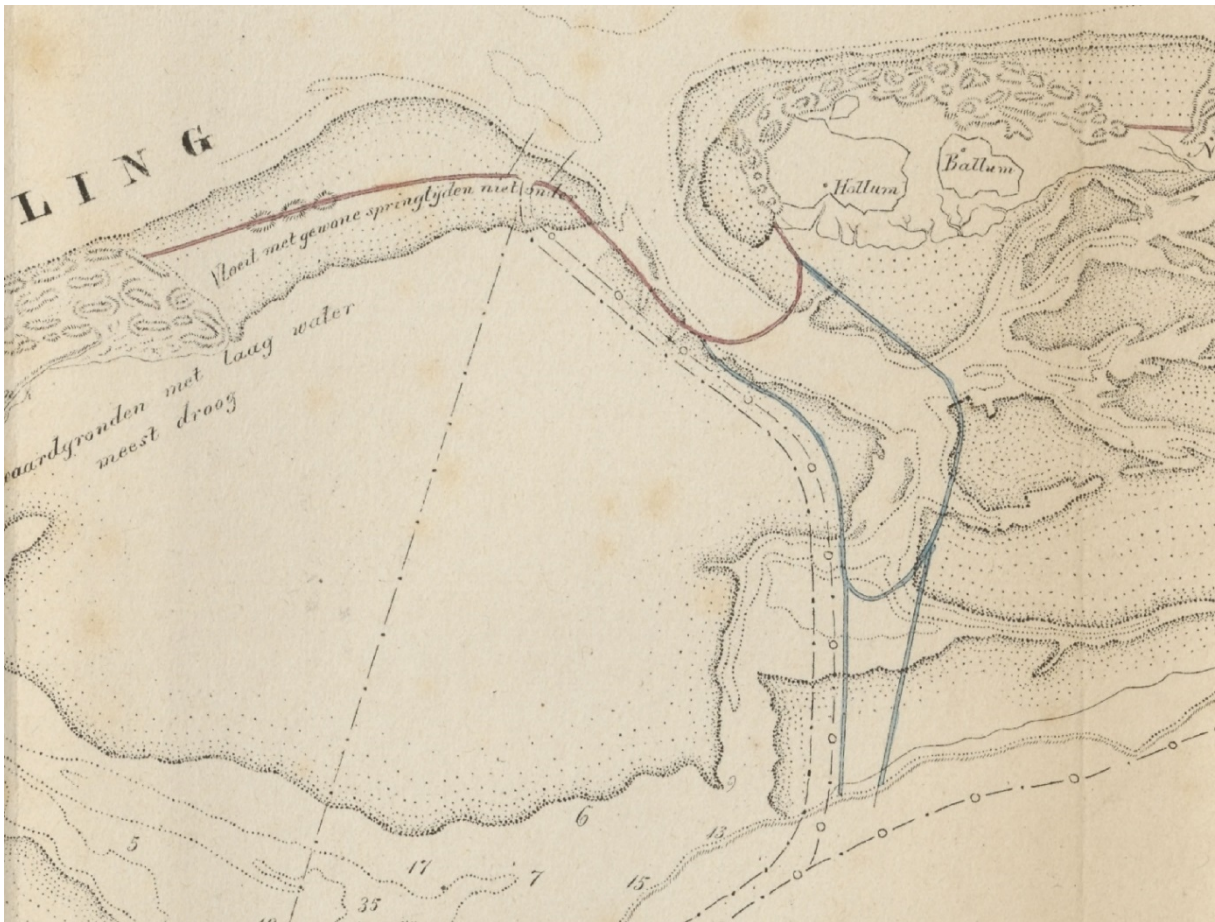

Figure 2 – On this section of the map of Van Diggelen one can distinguish red and blue lines. They represent the dikes Van Diggelen projected and which were supposed to connect the mainland with the islands *Terschelling* (left) and *Ameland* (right).

In order to achieve a correct interpretation, the challenge is to answer whether the blue and red lines Van Diggelen distinguished are:

- A) A product of the geographical reality as represented by the other elements on the map. Which could be the case when the lines representing the proposed constructions would simply follow the lines that represent geographical phenomena.
- B) The product of (scientific) knowledge and argumentation applied by engineers. Which would be the case when certain rules of thumb or mathematical calculations and scientific theories were mobilized to argue to build these constructions at those specific locations.²

² In the Netherlands during the nineteenth century the knowledge about dike building transformed from being based on experience towards a modern science. See for example: G.P. van de Ven, ed., *Leefbaar Laagland, Geschiedenis van de waterbeheersing en landaanwinning in Nederland*, (Utrecht, 2003), 5th complete revised edition, 255.

- C) As Van Diggelen was one of the first to envision the damming and draining of the Zuiderzee it is unlikely that he was much influenced by others. Consequently, these lines also originated from his personal imagination.

Altogether, these lines are probably the product of these three things combined. To understand their genesis is thus the same as asking about the interaction of these three dimensions. This poses great challenges deeply rooted in the character of historical research and relate to the division between facts as part of reality and fiction as a product of the imagination. The following questions specify this problem:

- A) Did the author envision his plan a priori to the creation of the map or was the idea only conceived by making the map?
- B) Was the scientific and technological knowledge around 1849 ripe for the complexity and scale of damming and draining of the *Zuiderzee* (i.e. was it part of a technological reality) or was the challenge envisioned first and was the scientific and technological knowledge developed as a consequence (i.e. it was still part of fictional realm)?
- C) What does it mean for the concept 'fiction' when a plan evaluates from a mental idea, via a visual depiction in the form of a map towards a physical reality?

When the historic distance between the creation of the map and its interpretation increases, the meaning of the concept 'fiction' can change fundamentally. One could argue that in the period between 1849 and 1920, the year the building of the *Afsluitdijk* (main dam) started, the plan of Van Diggelen indeed was only fiction. The faith of being seen by contemporary commentators as unrealistic or blunt fantasy was shared with other plans, like that of Jérôme Wenmaekers from 1876 (**figure 3**).

This proves in conclusion, that the difference between fantasy and reality is highly context depending. It depends not only on the circumstances in which the plans were envisioned but also on the period between envision and 'possible' realisation. After the realisation of (some parts of) the plan or variations, the same maps can suddenly be valued as visionary. Therefore, historians should be very cautious when using these kinds of maps and the information depicted on them for historical research.

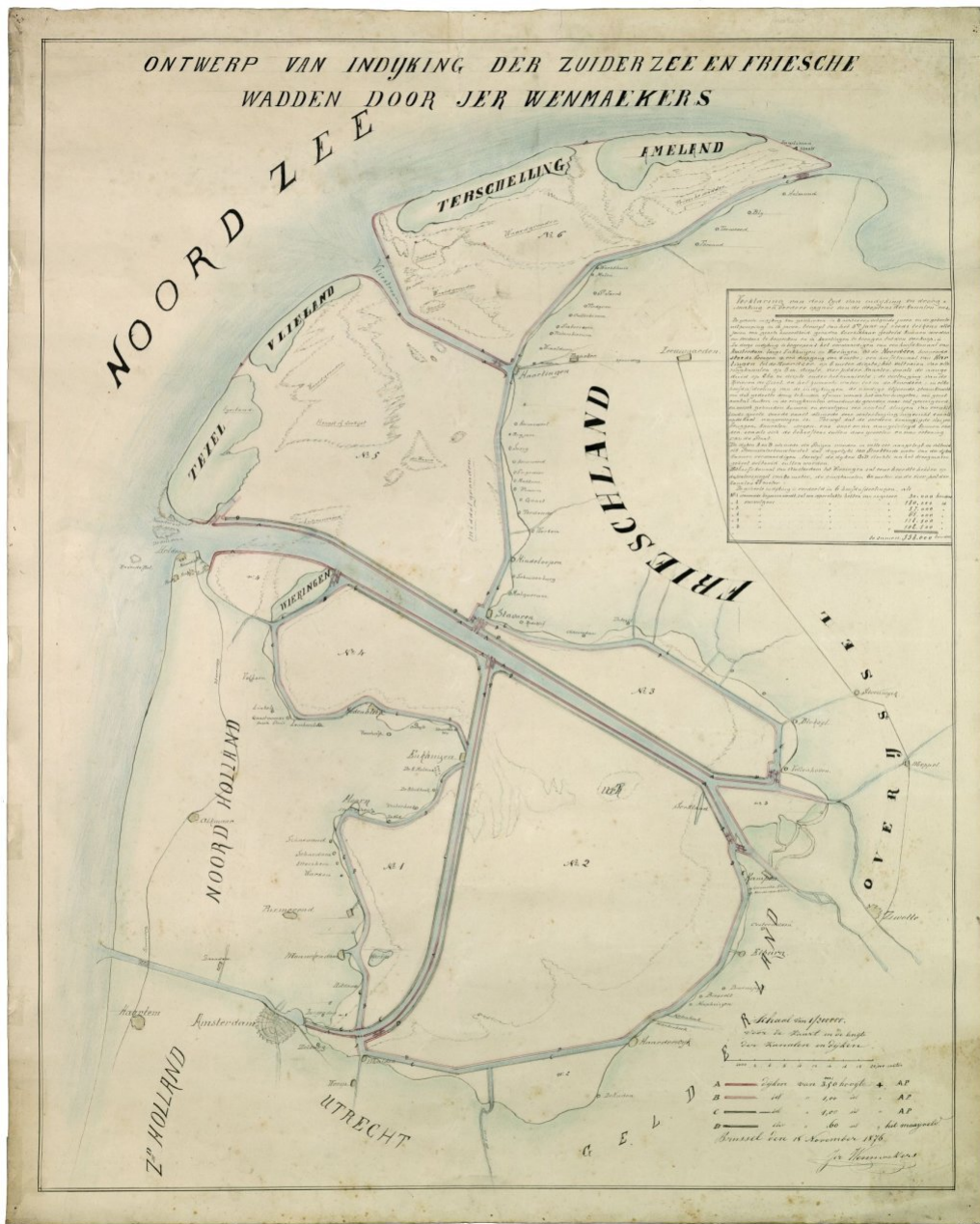

Figure 3 – Map and design to dam and dike the Zuiderzee and Frisian Wadden, by Jérôme Wenmaekers, 1876.³

³ Official titel: Plankaart van een ontwerp van indijking der Zuiderzee en Friese Wadden door Jérôme Wenmaekers. Source: <http://www.gahetna.nl/en/collectie/afbeeldingen/kaartencollectie/zoeken/sortering/relevantie/weergave/detail/start/0/tstart/0/q/zoekterm/Zuiderzee>. Visited October 31 2016.